

ACC. N:R M. 14707:1-13.

Landskap: Skåne Upptecknare: Hans Holmberg, Alstad  
Härad: Skjotts Berättare: " " m. fl. se uppt.!  
Socken: V. Alstad Berättarens yrke: snickare o. lantbr.  
Uppteckningsår: 1958 Född år 1873 i V. Alstad

FOLKLIVS-  
ARKIVET  
LUND

Boskapskötsel s. 1-13.

N. M. 60

M. 14707.

Stengården den 20 nov 1958

FOLKLIVSARKIVET  
Institutionen för folklivsforsk-  
ning vid Lunds universitet

Det var vad jag hade att överge på  
den senaste frigelintan, den var en  
del som man ej har hört eller varit  
med om så den blev väl ej något  
beskrivet.

Glödsakningsfull

Hans Holmberg

## Boskapskötsel

I Lilla Håstad var färs en allmänning  
tillhörande gårdarna i byn i dagligt tal  
kallad krattin, den bestod av 200 tunnland  
betesmark, här släpptes händerna i byn  
sina kreatur på bete om somrarna så  
hade de en vaktare som vakade djuren.  
Om krattin kändes de in i en mindre  
inbägnad där korna mjölkades krattin ämogen  
inom inbägnaden låg vaktaren här,  
der hade han både vintu och sommar  
om vintern var han på någon gård i byn  
och plockade djuren, han kallades för hären  
han hade lön efter som gårdarna  
var stora. Hur stor areal ökar de hade  
till varje djur kunnat man ej till det var  
på 1700 a i början av 1800 talet

NM 60

1.

Det gamla samfundet fortgick  
till 1812 då enskiftades gårdarna i byn  
då styckades krattmarkerna och adlades  
ett par av de största gårdarna behöll sin  
det som de betade sina djur på, det var  
oaktad till det såldes, omkring sekelskiftet  
Då blev många småställen av krattmar-  
kerna, min mormor som berättat detta  
hade köpt 12 tunnland som han adlade  
hvit sten på han hade 2 hästar och 2 kor  
min far och mor ärvde de 6 tunnland  
och hade en häst och en ko de som hade  
3 eller 4 tunnland hade bara en ko  
dessa ställen kallades koställe, de äro  
nu sammanslagna till större gårdar  
De stora gårdarna har mera åker  
till varje stors djur än småbrukarna  
Men nu är det flera gårdar som är kreaturslösa

## Betesplutser

Småbrukarna betade först på träden  
innan den plöjdes upp, de större gårdarna  
hade 2 lottar betades som de tyckade  
sina djur på. Hagar hade de förs  
här man hört omfutas det var innan  
en skiftet denna var inbegrädd nu stengärd  
Centigt gamla protokoll haldeslora hagar  
Till vads stork gärd

Ängar hade de på den riktanta marken  
och omkring mossarna där de överitades  
med vatten om vintern

Något bet i skog har ej här förs kommit  
i här till men kanske från de skogsmark  
här till Ån

På mitten av 1800 talet hade de den gamla  
rödbroga krossen, senare importerades den  
holländska rösen som kallas Lijlunds rösen.

Kornas namn var väl desamma förs som  
nu mot punitimrens namn och stambokiförde  
skall nu ha både namn och nummer

### Mjölkning

Förn mjölkades korna 3 gånger om dagen  
både vinter och sommar, nu mer bara 2 gånger  
förr var det punitimren som mjölkade  
nu är det männens arbete nu mjölkas  
det mest markin det kallas markinmjölkning

### Betäckning

Förn bruds de egen tjur på de stors gisslasna  
sen blev försnings tjur som var inspartad  
från Holland. Förr ville de att korna  
skulle kalva på vissiden för att få mest  
nyttan av betesmarken, nu mera för de kalva  
när det är tid eller vilken tid som helst  
Om sommaren för korna stanna hemma på  
ställen medan korna mjölkas rämjöst till kalven



Då de stora gärdarna hade de alltid  
 en ryktare som parade djuren förs i tiden  
 på smältillena fick kvinnorna ha den  
 systern de männen gick bort på arbeten  
 Midfada har väl ej försommars här  
 stället de här har alltid varit gott om  
 hus. Sommarfälsan har man inte  
 sett eller hört om tåttus, det har väl  
 varit i skogsbyggen

Vallhöjning var omkring den 1 juni  
 det var bara en gård i Lilla Ålsta  
 som hade betesmark de hade inte rätt sin  
 betesmark de hade inhägnat den med  
 stävar och stävar. Då betet tog slut  
 togs djuren hem och tjurdras på klöverrallen  
 hemma i byn. Skälpa eller skälpa  
 var väl där de hade skogst. i snitt hem  
 hade vi en skälpa som var snitt av järn

## Vallars

Vallars var en man som vakade djuren  
på krontmarkerna här i Lulla Åstads  
till de nu blev alltså och bebyggda omkring  
1812 vid en skiftet. Den sistu Vallarsen eller  
hären som han kallades hette Hummar  
han dog 1880 men hans stuga stod i flera år  
efter han död. På 70 a 80 talet var det  
vanligt att kor och får släpptes lösa på  
vallarna och stubbarna så skulle vaktspäsen  
vaka djuren, sen blev det slut med det  
på stull. Djuren gick till tarogravarna att  
dricka då de gick lösa, då de kom att mjölka fick  
vaktspäsen för insti dricka de för dricka  
mjölka en tid sen för de skummjölka  
och gräpa till de var argarna då kallades  
kvigar, när de klev ut kallades kvigarna



Fåhuset. Men som det nu kallas kostluttet  
var inrett med bärpall som karna, där på  
foderbord med knubba gäcksrännor och på  
gängen som de rullade gäcksrännor på.  
Här ut kull stäpptis när igenom en öppning  
öfver foderbordet karna stod färr 2 i väst bäs  
Jorran de fick vattenledning i stullarna släpptes  
karna ut till vattning, de brade en brunn med  
pomp i skuren der de pompad upp vatten  
i en vattenho der flera djur kunde dricka på  
en gång, karna vattenades 2 gånger om dagen  
hästarna ledde till vattning 3 gånger om dagen  
karna stod färr med kurruden mot vägen huren  
var ju så smala att der ej blev plats till mer än  
en sad djur. När så stullarna byggdes om byggdes  
den så brada att der var plats för 2 sadur djur  
då blev fodergången i mitten emellan varje djur och  
en stolpe vid foderbordet som hindrade vatt fäst på.

Strä i Indugården har de väl alltid haft  
en tid var det brukligt med torrsträ men det  
var inte riktigt bra under mjölkarna de  
hade så lätt att komma i mjölken halva var  
det bästa och mästa som användes  
gäddor kallades ut 2 gånger om dagen  
halvorna hade sin avdelning i stallet det  
var en kätte till var halv så länge de var små  
då de blev stora hade de flera i var kätte  
Småbarns barna hade både häns och svin  
i stallen, färrn hade sitt eget hus de kunde  
inte vara i stallen för det var för varmt  
för dem. Eldstugan i stallen har väl ej  
färr kommit här på stället här blir varmt  
nog av djuren när stallarna äro väl  
isolerade. Flax som användes vid fäddning  
och vattning var av tri färr i Ischen  
tillacknad mjölkfärr var av tri.

Under vintern utfodrades djuren färs  
med tarrfoder hö halm och gräse, sedan  
det blev lockbitadling blev det bitfoder  
muna och melars foderkakar och vitkeli  
hö och halm det blev mera saft foder under  
vintern, nu mera foderades djuren även  
med mineralfoder. På de större gårdarna  
var det manfalken som skötte djuren,  
på de mindre ställen fick kvinfolk  
även para djuren då männen ofta var  
borta på arbete. Färs foderades djuren  
morgon midda och kväll på senare tid  
foderades 2 gånger om dagen så togs kvällen  
foderet bort då skulle kon veta sig och icke  
glada och viltbjörn

På längan de hade djuren lösa på beti  
hade de en vallare han skulle vakta  
djuren på gårdens betesmarker

De som kom och mjölkade till midda  
 hade med sig till välluren, de hade  
 kokt fläsk och gröttbröd i en korg, när de  
 så fick mjölkade en ko fick han mjölka  
 i en lorkruka så satt han och så med  
 krutken mellan knäna, detta var jag  
 sjukt ett och varit med om när man  
 var pojke, då var färdig välluren en pojke  
 Den mjölkande satt alltid på en pott  
 färs mjölkades i en trägrann den var  
 målad röd inuti och grön uten på jag  
 har även sett att de mjölkade i en lorkruka  
 men det var en som bara hade en ko  
 Så gården nr 1 i Lilla Stenö kände mjölka  
 sken sjukt och mjölkade han kände med  
 en gammal häst, ibland när man mättes  
 körde han skul i byta hästar, hur mycket  
 var ko mjölkade vet man ej det var helt olika.

## Tjuddring och inslägnad

Det var endast de stora gårdarna som hade inslägnad betesvallar sedan de gemensamma betesvallarna blev rädda och allude, här i Lilla Åstved var det 2 gårdar som inslägnad betesvallar de inslägnade med pälvar och slit stälträd det var omkring reket skiftet men där gick djuren igenom när betet blev dåligt, bättre blev det när de fick taggträd och ännu bättre med elektriskt taggträd. De många jordbrukarna fick alltid ha sina djur tjuddring då de skulle vara ute, färre kunde de få släppa sina kor in på de stora betesvallarna sedan de tagit hem sina.

XI  
Kornas tjuddring var färre av reys och grinner av trä och tjuddringar av trä, senare blev det tjuddring och grinner av järn och tjuddringar av järn



Då tjuren gick lös bland korna hade  
den en brida på pannan så att han inte  
skulle stänga någon, det kallades att  
han hade fjöl för pannan. Något hinder  
reklamerar på djuren att hindra dem att gå  
över gärdsvallen har man ett häsnere  
I kruttmärkena ruti de sten och tårn brukar  
på gärdsvallarna för att hindra djuren  
att gå över. Utanvändning av bti förkommer  
ofta numera. Utanvändning av borkar  
har jag hört men det var när de bruci  
fjöl förstört sitt foder genom eld eller  
minvuxet. Kreatursuppfödning har väl  
alltid hört till lantbruket, korna gäddades  
och då de fick få många djur räddes dessa  
Slaktare och kreatursuppsäparare kom till  
gårdarna och ibland ledde djuren till mark  
nackarna, där prutades och ackederades vildliga



Prenturshundeln var ett problem färr i tiden,  
hemmastaktarna kom och ville köpa men det  
var ett prutande och vägrande innan de kunde  
innan de kunde bli överens, en del laddade  
sina djur till marknad, värt närmsta  
prenturmarknad var Lundså där kom slakter  
från Malmö och var ju flera så det blev  
lite konkurrens om djuren. Men det var ju  
mest slaktdjur som köptes, skulle de köpa  
eller säga lirdjur fick de resa till Lundså  
marknad, på 70 ö 80 laddat kostade en ko eller krige  
ambring 100 kronor. Här var några småbrukare  
som reste till Lund och köpte kor, sen sålde  
de dem och fick lite förtjänst på dem somliga  
laddade djuren hem andra tog dem på järnvägen.  
Färr köpte hemmastaktarna omkring och sålde  
kött i flask men sen slakterierna blev till  
blev det slut med hemmastaktarna.